

**VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

.....

LÊ THỊ VÂN ANH

**TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO Ở VĨNH PHÚC HIỆN NAY: THỰC
TRẠNG, ĐẶC ĐIỂM VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA**

Chuyên ngành: **TÔN GIÁO HỌC**

Mã số: 62.22.90.01

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ TÔN GIÁO HỌC

Hà Nội - Năm 2013

Công trình được hoàn thành tại:
Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam - Học viện KHXH

Người hướng dẫn khoa học 1: **TS Nguyễn Mạnh Cường**

Người hướng dẫn khoa học 2: **TS Nguyễn Văn Dũng**

Phản biện 1: GS.TS Đỗ Quang Hưng

Phản biện 2: PGS.TS Đỗ Lan Hiền

Phản biện 3: TS Chu Văn Tuấn

Luận án sẽ được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận án tiến sĩ cấp
Học viện Khoa học xã hội, họp tại: Học Viện Khoa học xã hội- Số
477 Nguyễn Trãi, Thanh Xuân Nam, Thanh Xuân, Hà Nội

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- *Học viện Khoa học xã hội Việt Nam*

- *Thư viện Quốc gia*

DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN ĐÃ CÔNG BỐ

1. Lê Thị Vân Anh (2011), “Đôi nét về tích Bà chú Thượng ngàn và ngôi đền liên quan về Tam Đảo - Vĩnh Phúc”, Tạp chí Nghiên cứu tôn giáo (10), tr. 29-35.
2. Lê Thị Vân Anh (2012), “Phật giáo Tây thiên Tam Đảo Vĩnh Phúc”, Tạp chí Nghiên cứu tôn giáo (6), tr. 34- 43.
3. Lê Thị Vân Anh (2013), “Tín ngưỡng, tôn giáo với những vấn đề phát triển du lịch tâm linh ở Vĩnh Phúc”, Tạp chí Công tác tôn giáo (4), tr. 36-39.

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong những năm gần đây, nhờ có chính sách đổi mới của Đảng và Nhà nước, vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo trong cả nước nói chung, ở từng địa phương nói riêng rất được quan tâm nghiên cứu nhằm đáp ứng nhu cầu hiểu biết về tín ngưỡng, tôn giáo và nhu cầu tín ngưỡng, tôn giáo của người dân cũng như công tác quản lý hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo của các cấp chính quyền trong tình hình mới. Đối với Vĩnh phúc, đời sống vật chất của người dân trong những năm qua đã được nâng cao một cách đáng kể; nhu cầu về đời sống tinh thần của người dân, trong đó có nhu cầu tín ngưỡng, tôn giáo cũng ngày càng phát triển mạnh mẽ.

Vĩnh Phúc là địa bàn có nhiều tín ngưỡng, tôn giáo cùng hoạt động; cùng với đó là các cơ sở thờ tự và lực lượng quần chúng tín đồ. Trước hết, đó là các tín ngưỡng truyền thống. Cùng với tục thờ Bách Thần của người dân trong tỉnh còn có các đền thờ Thánh Mẫu Tây Thiên được đặt ở nhiều nơi trên vùng đất Tam Đảo. Hiện nay, ngoài đền Mẫu sinh, đền Mẫu hoá còn có các đền thờ phụng công lao của Thánh Mẫu. Các hoạt động thờ Mẫu thường gắn với nghi thức văn hoá dân gian đặc sắc trên địa bàn tỉnh.

Đối với Phật giáo, toàn tỉnh Vĩnh Phúc hiện nay có 433 ngôi chùa. Nhiều ngôi chùa cổ đã bị hoang phế, nhờ sự giúp đỡ của Giáo hội Phật giáo Việt Nam và Ban Đại diện Tỉnh hội Phật giáo Vĩnh Phúc cũng như công đức của du khách thập phương, nay đã được sửa sang hay khôi phục lại thành những ngôi chùa lớn như: chùa Hà Tiên, Thiền viện Trúc Lâm Tây Thiên, Thiền viện Trúc Lâm Tuệ Đức, v.v... Các cơ sở thờ tự này hằng năm thu hút được nhiều du khách về hành hương đất Phật.

Bên cạnh tín ngưỡng thờ Mẫu và Phật giáo, tại Vĩnh Phúc còn có Công giáo và đạo Tin Lành. Hiện tại Công giáo ở Vĩnh Phúc có 45 nhà thờ, nhà nguyện với 49 họ đạo thuộc 10 xứ đạo. Riêng đạo Tin Lành, trong tỉnh chỉ có một chi hội được công nhận hoạt động hợp pháp, còn một số điểm nhóm khác đang hoạt động nhưng chưa được chính quyền công nhận. Đồng bào theo Kitô giáo (bao gồm cả Công giáo và đạo Tin Lành) trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc hiện cũng đang có những đổi thay căn bản về cuộc sống. Nhiều nhà thờ Công giáo và Tin Lành được tu sửa khang trang hơn trước. Số tín đồ Kitô giáo ở Vĩnh Phúc cũng đang phát triển. Đa phần đồng bào Kitô giáo sống “tốt đời, đẹp đạo” theo tinh thần *Thư chung 1980* của Hội đồng giám mục Việt Nam: “Sống Phúc âm giữa lòng dân tộc”.

Là địa bàn giáp ranh giữa vùng đồng bằng với vùng trung du Bắc Bộ, Vĩnh Phúc là nơi giao thoa giữa các nền văn hóa và tín ngưỡng, tôn giáo và cũng là mảnh đất nảy nở nhiều hiện tượng tôn giáo mới. Vào những năm 80 - 90 của thế kỷ XX, nơi đây là điểm hoạt động của nhiều hiện tượng tôn giáo mới như: Long hoa Di lạc, Ngọc Phật Hồ Chí Minh, Hoàng Thiên Long, v.v... Hoạt động của các hiện tượng tôn giáo mới này đang diễn ra rất phức tạp và để lại những hậu quả xã hội khó lường.

Đặc biệt trong bối cảnh giao lưu và hội nhập quốc tế đang ngày càng mở rộng ra nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội, hàng năm Vĩnh Phúc đón nhiều khách du lịch trong nước và quốc tế, là điểm đến của nhiều nhà đầu tư trong và ngoài nước. Là nơi tập trung đông người lao động trong các khu công nghiệp đến từ nhiều vùng khác nhau nên vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo - một vấn đề rất nhạy cảm, có thể trở thành đối tượng để nhiều tổ chức, cá nhân lợi dụng vào các mục đích chính trị và kinh tế. Đây là một vấn đề cần đặc biệt quan tâm trong công tác quản lý các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc.

Vấn đề tôn giáo, tín ngưỡng ở Vĩnh Phúc đã được nhiều nhà nghiên cứu đề cập đến ở nhiều góc độ và từ nhiều hướng tiếp cận khác nhau, với các quy mô và phạm vi nghiên cứu khác nhau. Nhưng cho đến nay chưa có một công trình nghiên cứu nào mang tính chất tổng hợp được triển khai dưới góc độ tôn giáo học về vấn đề này.

Để có được một bức tranh toàn cảnh về tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc với các đặc điểm cùng những vấn đề đặt ra nhằm, đáp ứng nhu cầu tìm hiểu tín ngưỡng, tôn giáo và nhu cầu tín ngưỡng, tôn giáo của người dân địa phương; mặt khác, phục vụ cho sự phát triển kinh tế và văn hóa - xã hội của tỉnh, trong đó có công tác quản lý nhà nước đối với các hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo và sự phát triển du lịch nói chung, du lịch tâm linh nói riêng, chúng tôi chọn vấn đề: ***“Tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc - Thực trạng, đặc điểm và những vấn đề đặt ra”*** làm đề tài luận án tiến sĩ chuyên ngành tôn giáo học.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

- *Mục đích nghiên cứu của luận án* nhằm làm rõ các tín ngưỡng, tôn giáo đang hiện diện tại Vĩnh Phúc như: Tín ngưỡng thờ Mẫu, tín ngưỡng thờ bách thần, Phật giáo, Công giáo, đạo Tin Lành và các hiện tượng tôn giáo mới. Mối quan hệ giữa các tổ chức chính trị xã hội và chính quyền địa phương với các tổ chức tôn giáo trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc.

- *Nhiệm vụ nghiên cứu của luận án*: để đạt được mục đích trên luận án cần giải quyết những vấn đề sau:

Một là, làm rõ thực trạng của các tín ngưỡng ở Vĩnh Phúc, như tín ngưỡng thờ bách thần, tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên.

Hai là, làm rõ thực trạng của các tôn giáo đang hoạt động ở Vĩnh Phúc như Phật giáo, Công giáo và đạo Tin Lành và một số hiện tượng tín ngưỡng tôn giáo mới;

Ba là, từ việc tìm hiểu và phân tích thực trạng tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc, luận án nêu lên những đặc điểm của chúng; trên cơ sở đó, nhận diện những vấn đề đặt ra và có những khuyến nghị đối với các tín ngưỡng, tôn giáo và công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo ở tỉnh này.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- *Đối tượng nghiên cứu của luận án* bao gồm: Các tín ngưỡng, tôn giáo đang hiện diện tại Vĩnh Phúc và các hiện tượng tôn giáo mới; Mối quan hệ giữa các tổ chức chính trị xã hội và chính quyền địa phương với các tổ chức tôn giáo trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc.

- *Phạm vi nghiên cứu của luận án* :

Về lý thuyết, luận án nghiên cứu cơ sở lý luận về tín ngưỡng, tôn giáo trên giác độ khoa học liên ngành và chuyên ngành.

Về không gian, luận án nghiên cứu các tín ngưỡng, tôn giáo trên địa bàn toàn tỉnh Vĩnh Phúc và một số vùng phụ cận có liên quan, tập trung vào một số vùng trọng điểm như thành phố Vĩnh Yên, thị xã Phúc Yên, thị trấn Tam Đảo, các huyện Vĩnh Tường, Lập Thạch, v.v...;

Về thời gian, luận án đề cập tới lịch sử hình thành, quá trình phát triển, đặc biệt tập trung vào thực trạng của các tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc giai đoạn hiện tại.

4. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

Luận án dựa trên cơ sở lý luận và phương pháp luận của chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam về tín ngưỡng, tôn giáo. Trong quá trình thực hiện luận án, tác giả đã vận dụng các phương pháp nghiên cứu chuyên ngành và liên ngành như: tôn giáo học, xã hội học tôn giáo, triết học tôn giáo. Đồng thời, luận án cũng vận dụng các phương pháp logic, phân tích, tổng hợp, thống kê, so sánh, quan sát và điều tra khảo sát thực tế.

5. Đóng góp mới của luận án

Đây là công trình khoa học đầu tiên trình bày một cách tương đối có hệ thống về quá trình hình thành, phát triển và thực trạng của tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc. Trên cơ sở đó, luận án bước đầu nêu lên các đặc điểm, những vấn đề

đặt ra và một số khuyến nghị đối với các cơ sở tín ngưỡng, các tổ chức tôn giáo và các cấp chính quyền trong công tác tôn giáo và quản lý nhà nước về tôn giáo ở Vĩnh Phúc.

Luận án có thể được sử dụng làm tài liệu tham khảo phục vụ cho công tác giảng dạy và nghiên cứu về tín ngưỡng, tôn giáo nói chung, về tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc nói riêng và ở các trung tâm bồi dưỡng lý luận chính trị, các lớp tập huấn trong tỉnh và các vùng phụ cận.

Luận án cũng có thể được sử dụng làm tài liệu tham khảo cho chức sắc, tín đồ các tôn giáo, cán bộ các cấp chính quyền cơ sở làm công tác tôn giáo nói chung và công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo nói riêng trên địa bàn Vĩnh Phúc.

6. Kết cấu của luận án

Ngoài lời cam đoan, mục lục, danh mục tài liệu tham khảo, phụ lục, mở đầu, kết luận, danh mục các bài viết của tác giả có liên quan đến luận án, nội dung của luận án gồm 4 chương với 13 tiết và các tiểu kết chương. Cụ thể:

Chương 1: Tổng quan (gồm 4 tiết)

Chương 2: Thực trạng tín ngưỡng ở Vĩnh Phúc hiện nay (gồm 3 tiết)

Chương 3: Thực trạng các tôn giáo và hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc hiện nay (gồm 4 tiết)

Chương 4: Một số đặc điểm cơ bản, những vấn đề đặt ra đối với tín ngưỡng, tôn giáo và công tác tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay (gồm 2 tiết)

NỘI DUNG

Chương 1. TỔNG QUAN

1.1. Tổng quan tư liệu, tài liệu về tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc

1.1.1. Các tư liệu, tài liệu liên quan gián tiếp đến đề tài luận án

Thứ nhất, các bộ sử lớn của nước ta được các sử gia của các triều đại phong kiến ghi chép và biên soạn;

Thứ hai, các công trình nghiên cứu về văn hóa, khoa bảng, phong tục, tập quán;

Thứ ba, các công trình nghiên cứu về các vấn đề tôn giáo, tín ngưỡng;

Thứ tư, một số văn bản của Đảng, Nhà nước và Đảng bộ, chính quyền tỉnh Vĩnh Phúc liên quan đến vấn đề tôn giáo, tín ngưỡng.

1.1.2. Nguồn tư liệu, tài liệu liên quan trực tiếp đến đề tài luận án

Các tư liệu, tài liệu liên quan trực tiếp đến đề tài luận án bao gồm các công trình chuyên khảo, các bài báo khoa học, các kỷ yếu hội thảo khoa học của các nhà khoa học ở trung ương và địa phương đề cập tới các vấn đề tôn giáo, tín ngưỡng ở tỉnh Vĩnh Phúc.

1.2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

1.2.1. Nghiên cứu về tín ngưỡng thờ Mẫu

Công trình nghiên cứu tổng quan về tín ngưỡng thờ Mẫu đầy đủ nhất, cụ thể và chi tiết nhất là các công trình của tác giả Ngô Đức Thịnh, Hoàng Thủy; những thông tin và số liệu thống kê qua các bài viết đăng trên website của Sở Văn hóa, Thể thao và Du Lịch tỉnh Vĩnh Phúc.... Những tài liệu trên vẫn chưa hệ thống hóa được hệ thống điện thần, điện Mẫu, đặc điểm của tín ngưỡng thờ Mẫu ở Vĩnh Phúc, những vấn đề đặt ra đối với tín ngưỡng thờ Mẫu ở Vĩnh Phúc hiện nay. Những công trình nghiên cứu về tín ngưỡng của dân tộc thiểu số ở Vĩnh Phúc vẫn còn thiếu vắng tín ngưỡng của các tộc người Dao, người Sán Dìu, người Cao Lan.

1.2.2. Nghiên cứu về Phật giáo

Những công trình nghiên cứu Phật giáo Vĩnh Phúc còn rất khiêm tốn. Tài liệu có giá trị nhất là các báo cáo sơ kết hoạt động Phật sự của Ban Trị sự Tỉnh hội Phật giáo Vĩnh Phúc các năm 2009, 2010, 2011, đặc biệt là báo cáo tổng kết và phương hướng hoạt động Phật sự trong nhiệm kỳ 2012 - 2015. Các báo cáo đã nêu bật được những nội dung cơ bản của hoạt động Phật sự, những thuận lợi và khó khăn của công tác Phật sự và đề ra những biện pháp khắc phục. Các

công trình nghiên cứu Phật giáo ở Vĩnh Phúc tập trung chủ yếu là khu vực Tây Thiên - Tam Đảo. Những tài liệu này được in trong kỷ yếu hội thảo: “*Mấy vấn đề Phật giáo ở Tây Thiên - Tam Đảo - Vĩnh Phúc*” năm 2006. Những vùng khác như Vĩnh Tường, Vĩnh Yên, v.v... dường như còn bỏ ngõ. Vấn đề đặt ra là phải khái quát một bức tranh tổng thể về Phật giáo Vĩnh Phúc để có cách nhìn toàn diện và sâu sắc hơn.

1.2.3. Nghiên cứu về Công giáo và đạo Tin Lành

Những công trình nghiên cứu về Công giáo và đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc rất hiếm, chủ yếu được cung cấp bởi Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Ban Tôn giáo và Ban Dân tộc tỉnh Vĩnh Phúc. Những thông tin về Công giáo và đạo Tin Lành Vĩnh Phúc chỉ nằm rải rác trong các công trình nghiên cứu tôn giáo nói chung.

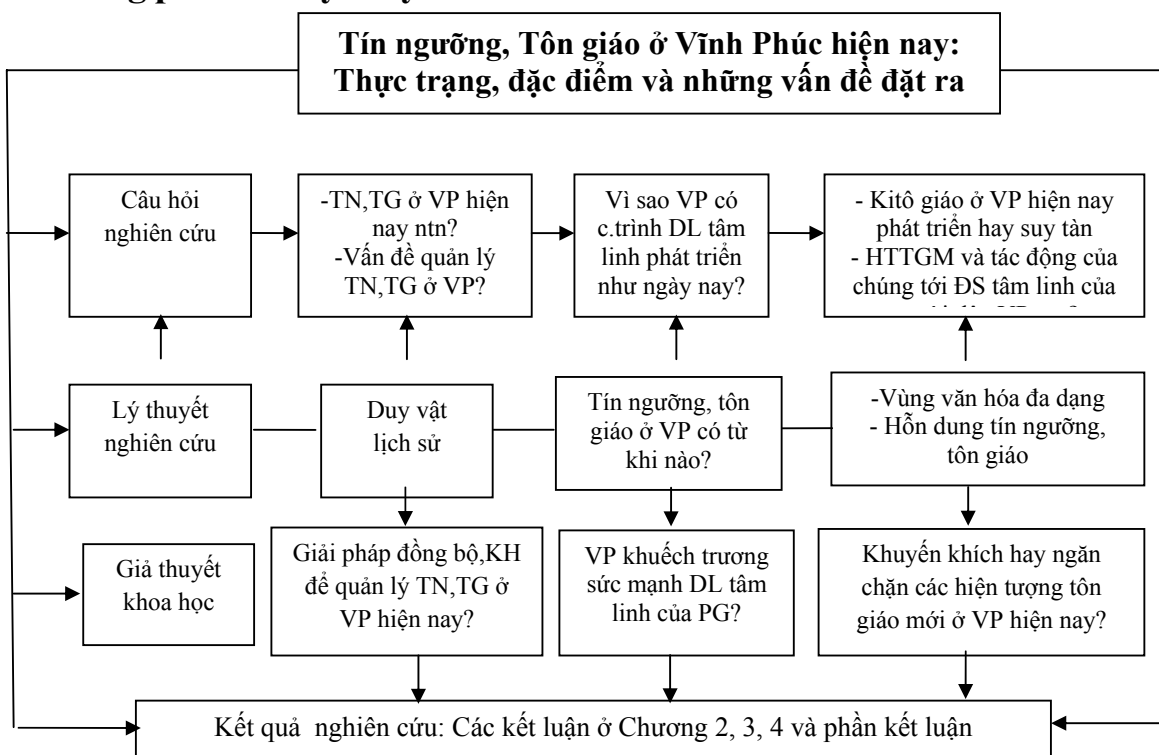
1.2.4. Nghiên cứu về hiện tượng tôn giáo mới

Nếu như các công trình nghiên cứu về tín ngưỡng, Phật giáo, Công giáo và đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc còn khá ít và chưa tập trung thì các công trình nghiên cứu về các hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc lại càng nghèo nàn hơn, chủ yếu là một số bài viết đăng trên tạp chí Nghiên cứu tôn giáo và điều tra xã hội học của Viện Nghiên cứu tôn giáo trên địa bàn Vĩnh Phúc.

1.2.5. Những vấn đề đặt ra

Đối với tín ngưỡng, cần có những công trình tổng quát và có hệ thống về tín ngưỡng thờ Mẫu, làm rõ hệ thống thần được thờ trong Đạo Mẫu. Đồng thời, cần phải khái quát bức tranh toàn diện về tín ngưỡng thờ bách thần, từ đó đề xuất những giải pháp để phát huy những tác động tích cực, hạn chế những tác động tiêu cực của tín ngưỡng trong đời sống xã hội ở Vĩnh Phúc. Đối với Phật giáo, cần phải làm rõ vai trò của Phật giáo trong đời sống tinh thần của người dân Vĩnh Phúc hiện nay. Đối với Công giáo và đạo Tin Lành, quá trình truyền giáo của hai tôn giáo này vào tỉnh Vĩnh Phúc, cũng như sự phát triển của chúng hiện nay là những vấn đề cần phải làm rõ. Trên cơ sở đó trình bày về đặc điểm, vai trò và ảnh hưởng của chúng trong đời sống xã hội ở tỉnh này. Đối với các hiện tượng tôn giáo mới, cần phải tìm ra nguyên nhân, thực trạng của hiện tượng này và đề xuất những giải pháp nhằm xóa bỏ những tác động xấu của chúng đến xã hội. Vấn đề cuối cùng là tìm hiểu thực trạng của công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay Đặc biệt là, cần tập trung làm rõ việc tổ chức thực hiện chương trình hành động của Chính phủ về công tác tôn giáo trên địa bàn tỉnh.

1.3. Khung phân tích lý thuyết

1.4. Các khái niệm chính sử dụng trong luận án

Luận án tập trung làm rõ nội hàm một số khái niệm chính được sử dụng trong luận án để thống nhất cách hiểu cách viết như: Tôn giáo, Tín ngưỡng, Tổ chức tôn giáo, Cơ sở tôn giáo, Đạo, Tín đồ, Tâm linh, Mẫu, Đạo Mẫu, Thánh Mẫu, Tam Phủ, Mẫu Tam Phủ, Tứ Phủ, Mẫu Tứ Phủ, Hiện tượng tôn giáo mới, v.v...

Chương 2

THỰC TRẠNG TÍN NGƯỠNG Ở VĨNH PHÚC HIỆN NAY

2.1. Vị trí địa lý, kinh tế - xã hội, văn hóa và tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay

2.1.1. Vị trí địa lý, tình hình kinh tế - xã hội của Vĩnh Phúc hiện nay

Vĩnh Phúc - cửa ngõ phía Tây Bắc của Thủ đô Hà Nội, thuộc vùng châu thổ sông Hồng; là một trong bảy tỉnh thuộc vùng kinh tế trọng điểm Bắc Bộ. Nhờ lợi thế về điều kiện địa lý tự nhiên và con người nên Vĩnh Phúc là một trong số những tỉnh có tình hình kinh tế phát triển khá ổn định và là một trong những tỉnh đứng đầu miền Bắc về xuất khẩu. Song song với đẩy mạnh phát triển kinh tế, tỉnh còn quan tâm phát triển toàn diện các lĩnh vực văn hóa, y tế, giáo dục; chăm lo đời sống người dân; giữ vững ổn định chính trị, đảm bảo trật tự an toàn xã hội, tạo môi trường ngày càng thuận lợi cho phát triển kinh tế, xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân, động viên sức mạnh của các tầng lớp nhân dân cùng hướng tới mục tiêu vì sự phát triển chung của tỉnh nhà.

2.1.2. Khái quát về văn hóa và tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay

Vĩnh Phúc là vùng đất có bề dày lịch sử trải qua hàng nghìn năm dựng nước và giữ nước, lại nằm ở vị trí tiếp giáp với 3 vùng văn hóa đặc sắc là văn hóa Thăng Long - Hà Nội, văn hóa miền đất tổ Hùng Vương và văn hóa các dân tộc thiểu số miền núi phía bắc. Con người và vùng đất nơi đây đã để lại một kho tàng di sản văn hoá phong phú và đặc sắc, tạo nên một nét độc đáo riêng. Ngoài những di sản văn hoá vật thể, Vĩnh Phúc còn là vùng văn hoá dân gian đặc sắc với nhiều loại hình. Truyền thuyết dân gian và truyền thuyết lịch sử ở Vĩnh Phúc luôn gắn liền với cội nguồn của dân tộc, được phổ biến và lưu truyền ở nhiều địa phương trong tỉnh.

Không gian lịch sử văn hóa ấy của vùng đất Vĩnh Phúc tất yếu dẫn đến một không gian tôn giáo, tín ngưỡng đặc sắc của tỉnh. Nhiều đặc trưng của tâm thức tôn giáo - văn hóa cổ truyền Việt Nam bắt đầu từ vùng đất nơi đây. Về tín ngưỡng, ngoài tục thờ Thánh Mẫu Tây Thiên được đa số người dân tin theo, trên địa bàn tỉnh còn có tục thờ bách thần của người dân thuộc nhiều dân tộc khác nhau như Kinh, Dao, Sán Dìu, v.v... Về tôn giáo, trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc có ba tôn giáo được Nhà nước công nhận tư cách pháp nhân là Phật giáo, Công giáo và đạo Tin Lành. Ngoài 3 tôn giáo kể trên, còn một số điểm nhóm Tin Lành hoạt động tự phát chưa được chính quyền địa phương thừa nhận. Vĩnh Phúc cũng là nơi xuất hiện một số hiện tượng tôn giáo mới như: Ngọc Phật Hồ Chí Minh, Long Hoa Di Lạc, Hoàng Thiên Long, v.v...

2.2. Tín ngưỡng thờ bách thần ở Vĩnh Phúc

2.2.1. Về nguồn gốc tín ngưỡng thờ bách thần của người dân Vĩnh Phúc

Vĩnh Phúc cũng như các tỉnh khác trong khu vực, có nhiều thành phần dân tộc cùng với đời sống tín ngưỡng đa dạng. Tín ngưỡng thờ bách thần ở Vĩnh Phúc tập trung vào hai nhóm cơ bản, đó là: tín ngưỡng thờ nhiên thần và tín ngưỡng thờ nhân thần.

Người ta không chỉ thờ phụng ở đình, đền, am, miếu, mà còn khấn vái “tứ phương”, kể cả ở những gốc cây, mô đất, hòn đá, khúc sông. Tín ngưỡng thờ bách thần rất đa dạng, có những vị thần được tôn thờ theo truyền thuyết dân gian, có những vị là anh hùng dân tộc, những người có công với nước được vua phong, có những vị thần là tổ nghề có công đem nghề mới đến cho dân làng để phát triển kinh tế nên được người dân tôn thờ.

2.2.2. Cơ sở hình thành hệ thống thờ tự tín ngưỡng bách thần ở Vĩnh Phúc

Hệ thống thờ tự tín ngưỡng bách thần ở Vĩnh Phúc hình thành trên ba cơ sở cơ bản, tạo thành 3 nhóm: đó là truyền thuyết dân gian; những anh hùng dân tộc có công với làng, với nước và tổ nghề dân gian. Nhóm đền thờ những vị thần, vị thánh dân gian ở Vĩnh Phúc rất phong phú và đa dạng. Mỗi ngôi đền đều gắn liền với một truyền thuyết riêng biệt; nhóm đền thờ những người có công với đất nước và địa phương được phong thần cũng rất phong phú. Mỗi ngôi đền, ngôi đình đều có những câu chuyện riêng, kiểu kiến trúc riêng, nhưng có lẽ lối

kiến trúc thờ Hậu Lê là phổ biến nhất; ngoài ra, ở Vĩnh Phúc còn có nhóm đền thờ tổ nghề. Những vị thần được thờ phụng ở đây có thể là Thành hoàng của một ngôi làng nào đó, có thể không phải là Thành hoàng làng mà thờ theo những công trạng nhất định.

2.2.3. Hệ thống đền, đình thờ bách thần ở Vĩnh Phúc

Hệ thống đền, đình thờ tín ngưỡng bách thần ở Vĩnh Phúc rất phong phú, bao gồm những cụm di tích tiêu biểu như: Đình Thổ Tang; Đình Bạch Trữ; Đền Bắc Cung (Đền Thính); Đền Đông Cung; Đền Tranh, Đền Hai Bà Trưng; Đền Phú Đa; Đền Đông, v.v...

2.2.4. Hoạt động tín ngưỡng trong hệ thống đền thờ bách thần ở Vĩnh Phúc

Mỗi ngôi đình, đền đều có thời gian và nghi thức sinh hoạt tín ngưỡng riêng. Tuy nhiên, ngoài những nét riêng của từng ngôi đình, đền, hiện nay ở các cơ sở tín ngưỡng này đều có hoạt động hầu đồng, hát văn, dâng sao, giải hạn. Ngoài ra các hoạt động bói toán, xem tay, xem tướng cũng diễn ra rất rầm rộ. Chính những con người đã tạo nên phần hồn đẹp đẽ cho các hoạt động tín ngưỡng lại cũng là những người tạo ra "mặt trái" của các hoạt động này và tác động của nó không hề nhỏ. Một điều dễ nhận thấy tại các đền, chùa ở Vĩnh Phúc vào những ngày rằm và mừng một là hiện tượng buôn thần bán thánh qua các dịch vụ, trong đó có dịch vụ "khẩn thuê".

2.3. Tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên ở Vĩnh Phúc

2.3.1. Cơ sở hình thành tín ngưỡng thờ Mẫu ở Tây Thiên

Truyền thuyết về Mẫu Tây Thiên được đông đảo người dân biết đến, dù mơ hồ hay rõ ràng, về cơ bản đều dựa theo bản Ngọc phả Hùng Vương và bản thần tích do ông Nguyễn Văn Hoán tổng hợp và biên soạn năm 1988. Bản thân truyền thuyết này được chép trong hai dị bản của Ngọc phả Hùng Vương; một bản của xã Hy Cương và một bản của Viện Nghiên cứu Hán Nôm. Hai bản này đã có một đôi chỗ không thống nhất về các nhân vật và các chi tiết về sự lên tiên. Theo khảo sát của chúng tôi, bản thần tích do ông Nguyễn Văn Hoán biên soạn được người dân Đại Đình rất tin tưởng. Hiện có hai giả thuyết về Mẫu Tây Thiên: một giả thuyết cho Bà là người Việt, còn giả thuyết khác cho Bà là người Sán Dìu. Đối với truyền thuyết, rất khó hoặc không thể tìm ra một câu trả lời chính xác; mặc dù vậy vẫn cần một sự nghiên cứu, phân tích thấu đáo các nguồn tư liệu lịch sử và tài liệu nhân học của các nhà khoa học.

2.3.2. Các điện thờ Thánh mẫu Tây Thiên ở Vĩnh Phúc từ trước đến nay

Tín ngưỡng thờ Mẫu hay Đạo Mẫu là một trong những tín ngưỡng lớn ở Việt Nam. Trên góc độ tôn giáo học, chúng tôi thấy rằng không khó nhận thấy hình hài của điện thờ Mẫu Tứ phủ hiện diện ở những nơi thờ Mẫu tại khu vực Tây Thiên. Có thể thấy rõ hơn việc tổ chức các điện thờ Mẫu ở Tây Thiên theo mô hình thờ Mẫu Tứ phủ ở hai ngôi đền trên đường lên đền Thượng là đền Cô

và đền Cậu. Hiện nay, hai ngôi đền này đã được xây dựng khá khang trang. Các đền thờ quy mô hơn cả là đền Thông và đền Tổng - đền Mẫu Hóa.

2.3.3. Tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên của người Kinh ở Vĩnh Phúc

Thánh Mẫu Tây Thiên với các Mẫu trong hệ Tam tòa Thánh Mẫu, hoặc Mẫu Tứ phủ, là hệ Mẫu nông nghiệp, được bài trí thờ tự trong các điện Mẫu dân gian, không thuộc thiết chế quản lý của triều đình. Người dân Vĩnh Phúc thờ Thánh Mẫu theo cách thức như lập điện thờ riêng, thờ chung trong chùa hoặc tại gia. Thiết chế thờ tự Thánh Mẫu được kiểm kê từ năm 1938, thần tượng Thánh Mẫu Tây Thiên mang sắc phục màu đỏ; áo và yếm đều màu đỏ.

2.3.4. Tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên của người Sán Dìu ở Vĩnh Phúc

Theo nguồn tư liệu dân tộc học, sử học của nhà nghiên cứu Lê Kim Thuyên, người Sán Dìu ở Tam Đảo có tín ngưỡng thờ Mẫu từ lâu. Họ tham gia tích cực vào các hoạt động tín ngưỡng dân gian như các hoạt động văn hóa do chính quyền địa phương tổ chức. Qua đó phát huy truyền thống uống nước nhớ nguồn, nhớ ơn công đức tổ tiên và công lao của Thánh Mẫu trong quá trình đoàn kết các dân tộc chống giặc ngoại xâm mở mang bờ cõi ở vùng núi Tây Thiên. Người Sán Dìu đã coi Thánh Mẫu Tây Thiên là vị thần vĩ đại che chở cho họ trong suốt quá trình sống, cả về phần xác và phần tâm linh, cả lúc gặp thuận lợi cũng như lúc gặp vận hạn, đều có Thánh Mẫu Tây Thiên phù hộ độ trì may mắn. Trong số hơn 17 di tích thờ Thánh Mẫu Tây Thiên hiện nay ở huyện Tam Đảo có tới 15 di tích, trong đó chủ yếu được xây dựng ở vùng cư trú của đồng bào Sán Dìu.

Tiểu kết chương 2

Vĩnh Phúc nằm trong vùng kinh tế trọng điểm Bắc Bộ nên các nhà đầu tư tập trung về đây làm cho bộ mặt kinh tế - xã hội ngày càng khởi sắc. Nằm ở vị trí tiếp giáp với ba vùng văn hóa tiêu biểu là văn hóa Thăng Long - Hà Nội, văn hóa miền đất Tổ Hùng Vương và văn hóa các dân tộc miền núi phía bắc, Vĩnh Phúc chịu ảnh hưởng và mang đậm dấu ấn của các vùng văn hóa này. Vĩnh Phúc là một trong những vùng đất cổ, là trung tâm của nước Văn Lang xưa, nơi đây để lại nhiều di tích lịch sử và di sản văn hoá, tạo nên một nét độc đáo riêng. Vĩnh Phúc cũng là địa bàn của nhiều tín ngưỡng, trong đó tiêu biểu là tín ngưỡng thờ bách thần, tín ngưỡng thờ Mẫu, đặc biệt là tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên. Hiện nay, do chính sách tự do tín ngưỡng, tôn giáo của Đảng, Nhà nước và công tác quản lý tín ngưỡng, tôn giáo ở địa phương có nhiều đổi mới các di tích thờ Mẫu, thờ thần đã được tu sửa, coi mới, xây mới và trang hoàng lộng lẫy hơn. Tục thờ Mẫu cũng có nhiều nét biến đổi theo xu hướng và nhu cầu tín ngưỡng của con người thời hiện đại. Trong hoạt động tín ngưỡng đã phát sinh những “dịch vụ ăn theo”, buôn thần, bán thánh cùng nhiều hiện tượng tiêu cực khác. Để cho sự thực hành tín ngưỡng thực sự là thành tâm thì người dân cần phải có hiểu biết nhất định về việc cầu cúng của mình. Điều này góp phần giảm bớt những hiện tượng mê tín dị đoan và hậu quả đáng tiếc do việc thiếu hiểu biết đem lại.

Chương 3

THỰC TRẠNG CÁC TÔN GIÁO VÀ HIỆN TƯỢNG TÔN GIÁO MỚI Ở VĨNH PHÚC HIỆN NAY

3.1. Thực trạng Phật giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay

3.1.1. Khái quát về sự du nhập và phát triển của Phật giáo ở Vĩnh Phúc

Phật giáo được du nhập vào vùng đất Vĩnh Phúc từ rất sớm. Nhà nghiên cứu Thích Kiến Nguyệt cho rằng, có thể Vĩnh Phúc, cụ thể Tây Thiên - là một trong những cái nôi của Phật giáo Việt Nam. Trong suốt lịch sử phát triển của mình cho đến nay, Phật giáo Vĩnh Phúc vẫn giữ nguyên được bản sắc, truyền thống của Phật giáo Việt Nam. Sự phát triển của Phật giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay được chia hai giai đoạn: Giai đoạn 1 bắt đầu từ khi tái lập tỉnh Vĩnh Phúc năm 1997 đến năm 2000. Lúc này chưa có Ban trị sự Phật giáo tỉnh. Cả tỉnh Vĩnh Phúc lúc đó có 428 ngôi chùa, nhưng chỉ có 13 chùa có sư trụ trì với 27 vị tăng, ni và khoảng mười nghìn Phật tử. Đời sống còn gặp nhiều khó khăn nên chùa chiền, sư sãi không được Phật tử quan tâm. Giai đoạn 2 bắt đầu từ năm 2001 đến nay, tình hình khó khăn nói trên của Phật giáo Vĩnh Phúc đã được giải quyết. Các sư được bổ nhiệm về trụ trì các chùa ngày một nhiều hơn, Ban trị sự Phật giáo tỉnh đã hình thành. Hiện nay, toàn tỉnh có 9/9 ban đại diện Phật giáo cấp huyện, thị, thành. Nhiều huyện, thị đã có từ 70% đến 100% Ban đại diện Phật giáo cấp xã, phường. Tổng số tăng, ni toàn tỉnh tính đến năm 2012 có gần 400 vị hoạt động tại 101/433 ngôi chùa trên địa bàn tỉnh trong đó ni nhiều hơn tăng. Phật giáo ở Vĩnh Phúc có đầy đủ 3 tông phái: Thiên - Tịnh - Mật cùng tu tập, đoàn kết và hòa hợp.

3.1.2. Sự phân bố các cơ sở thờ tự của Phật giáo Vĩnh Phúc hiện nay

Vĩnh Phúc là một trong số các địa phương có nhiều chùa và cơ sở thờ tự của Phật giáo nhất miền Bắc. Trong số 433 ngôi chùa có 72 chùa đã được xếp hạng di tích, trong đó 20 chùa xếp hạng di tích cấp quốc gia và 52 chùa xếp hạng di tích cấp tỉnh. Các chùa ở Vĩnh Phúc chủ yếu tập trung ở các huyện miền núi như Lập Thạch (78 chùa) và Vĩnh Tường (75 chùa). Hai huyện này cũng là nơi có số người đã quy y nhiều nhất tỉnh.

3.1.3. Một số chùa tiêu biểu ở Vĩnh Phúc hiện nay

Hiện nay ở Vĩnh Phúc có nhiều ngôi chùa cổ, rất có thể lịch sử của chúng gắn liền với sự du nhập của Phật giáo vào mảnh đất này. Những cứ liệu từ văn bia và các tư liệu khác cho thấy những ngôi chùa cổ ở Vĩnh Phúc được ghi vào sử sách từ thế kỷ XVIII. Nhưng theo lời kể của người dân địa phương thì những ngôi chùa này có niên đại sớm hơn nhiều. Một số ngôi chùa tiêu biểu được trình bày trong luận án bao gồm: Chùa Tây Thiên (Tây Thiên Thiền Tự); Chùa Phù Nghi; Chùa Đồng Cổ, Chùa Hà Tiên.

3.1.4. Các Thiền viện Trúc Lâm trên địa bàn Vĩnh Phúc

Hiện nay trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc có các thiền viện như: Thiền viện Trúc Lâm Tây Thiên, Thiền viện Trúc Lâm Tuệ Đức, Thiền viện Trúc Lâm An Tâm. Trong đó, Thiền viện Trúc Lâm Tây Thiên và Thiền viện Trúc Lâm Tuệ Đức dành cho cả tăng và ni, còn riêng Thiền viện Trúc Lâm An Tâm chỉ dành cho ni. Việc xây dựng ba thiền viện Trúc Lâm tại Vĩnh Phúc đã đáp ứng nguyện vọng của tăng, ni, Phật tử và những người có duyên với Phật ở trong và ngoài tỉnh.

3.1.5. Dòng truyền thừa Drukpa ở Vĩnh Phúc

Điểm nổi bật nhất ở Vĩnh Phúc là sự hiện diện của dòng truyền thừa Drukpa từ Ấn Độ. Dòng truyền thừa Phật giáo này được TT. Thích Minh Trí cùng các nhà sư khác là đệ tử của cố HT. Thích Viên Thành, nguyên Trưởng ban trị sự Phật giáo tỉnh Vĩnh Phú cũ, đưa vào Vĩnh Phúc. Hiện số lượng người xin tu hành theo Dòng Drukpa ở Vĩnh Phúc khá đông. Nếu như năm 2010 mới chỉ có 18 người, thì đến tháng 5 năm 2013 con số đó đã lên đến trên 100 người. Những người tu hành đến từ nhiều vùng quê khác nhau nhưng chủ yếu từ Hà Nội, Vĩnh Phúc, Phú Thọ. Trong số các nhà sư cũng có người quê ở Thành phố Hồ Chí Minh, Bến Tre, Đồng Nai.

3.1.6. Những tác động của Phật giáo đến đời sống của người dân ở Vĩnh Phúc hiện nay

Kể từ khi tái lập tỉnh Vĩnh Phúc và thành lập Ban trị sự Phật giáo tỉnh, sinh hoạt tôn giáo của tăng ni, Phật tử ngày càng trở nên sôi động. Chùa chiền được trùng tu và xây mới, số người đến chùa làm lễ và văn cảnh ngày một gia tăng, nhất là từ khi Thiền viện Trúc Lâm Tây Thiên đi vào hoạt động. Vĩnh Phúc đang chịu tác động mạnh của nếp sống đô thị hóa lan nhanh tới các vùng nông thôn. Tuy vậy, tín ngưỡng Phật giáo trong dân cư không những không suy giảm mà còn hồi phục mạnh mẽ, nhất là trong lớp người trung niên. Một bộ phận đáng kể trong giới trẻ cũng thường xuyên đi lễ chùa. Việc đi lễ chùa trở thành một nhu cầu, không những như một cách thực hành tu nhân tích đức, mà còn là một phương thức để thiết lập mối quan hệ với cộng đồng. Bên cạnh những mặt tích cực, thực tế cũng đã nảy sinh nhiều vấn đề cần quan tâm. Tất cả các vấn đề mới nảy sinh cần được nghiên cứu tổng thể, đồng bộ để có giải pháp kịp thời nhằm phát huy vai trò của Phật giáo Vĩnh Phúc trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

3.2. Thực trạng Công giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay

3.2.1. Một số giáo xứ Công giáo ở Vĩnh Phúc

Các giáo xứ của Công giáo Vĩnh Phúc hiện nay nằm trọn trong giáo hạt Tây Nam thuộc Giáo phận Bắc Ninh. Do dung lượng của luận án có giới hạn nên chúng tôi chỉ chọn 3 giáo xứ tiêu biểu trong số 10 giáo xứ ở Vĩnh Phúc là Giáo xứ Vĩnh Yên, Giáo xứ Hòa Loan và Giáo xứ Phúc Yên để trình bày với hy vọng qua đó sẽ phần nào nói lên được quá trình truyền giáo và thực trạng của Công giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay. Giáo xứ Vĩnh Yên gồm 03 họ đạo là nhà xứ

Vĩnh Yên, An Định và Tam Đảo, với 525 giáo dân. Điểm nổi bật nhất của giáo xứ Vĩnh Yên chính là giáo họ Tam Đảo với nhà thờ đá Tam Đảo nổi tiếng. Giáo xứ Hòa Loan đã có lịch sử thăng trầm gần 2 thế kỷ. Hiện Giáo xứ Hòa Loan có 10 họ đạo. Sau 34 năm thiếu vắng linh mục coi sóc (1960 -1994) và đời sống vật chất của giáo dân gặp vô vàn khó khăn, đức tin Công giáo đang hồi sinh và phát triển ở một vùng đất này. Giáo xứ Phúc Yên ngày nay, bao gồm nhà xứ Phúc Yên và các giáo họ như : Bến Xây, Đại Lợi, Kim Anh, Kim Tràng, Tân Lợi và Văn Lôi với số giáo dân là hơn 3.800 người.

3.2.2. Tác động của Công giáo trong đời sống xã hội ở Vĩnh Phúc hiện nay

Cũng như các tỉnh khác có đồng bào Công giáo, Vĩnh Phúc là tỉnh có Công giáo xuất hiện khá sớm và trải qua các giai đoạn phát triển thăng trầm. Những tác động tích cực cũng như những hạn chế của Công giáo trong đời sống xã hội ở Vĩnh Phúc không có khác biệt nhiều so với các tỉnh khác trong khu vực. Ảnh hưởng lớn nhất của Công giáo là văn hóa đạo đức, đó là đạo hiếu, hay tinh thần hiếu thảo đối với cha mẹ, ông bà tổ tiên. Bằng giáo lý và qua lối sống đạo của người Công giáo, Công giáo Vĩnh Phúc nói riêng, Công giáo Việt Nam nói chung đang cùng với các tôn giáo chân chính khác góp phần làm lành mạnh hóa đời sống văn hóa - xã hội ở nước ta hiện nay.

3.3. Thực trạng đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc hiện nay

3.3.1. Tổ chức đạo Tin Lành có tư cách pháp nhân

Chi hội thánh Tin Lành Phúc Yên thuộc Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Bắc) là tổ chức duy nhất trên địa bàn tỉnh được công nhận tư cách pháp nhân do Mục sư Nguyễn Đức Đồng quản nhiệm. Chi hội ban đầu có 31 tín đồ thuộc 5 gia đình con cháu của cố Mục sư Đỗ Đức Thống ở Phúc Yên. Số tín đồ này sinh hoạt đạo ổn định luôn chấp hành tốt chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước và địa phương.

3.3.2. Một số điểm nhóm Tin Lành chưa có tư cách pháp nhân

Hiện nay, tại Vĩnh Phúc có 6 điểm nhóm Tin Lành đang sinh hoạt tại tư gia chưa đủ điều kiện đăng ký hoạt động gồm: Liên đoàn truyền giáo Phúc Âm, tại xã Thanh Trù , thành phố Vĩnh Yên; Phúc Âm Ngũ tuần Việt Nam tại phường Đống Đa, thành phố Vĩnh Yên; Báp-tít Thiên ái tại xã Liên Hòa, huyện Lập Thạch; Liên đoàn truyền giáo Phúc Âm tại làng Gắm, xã Tử Du, huyện Lập Thạch; "Lời sự sống" tại xóm Thạch Ngõa, xã Thượng Trưng, huyện Vĩnh Tường; Phúc âm toàn vẹn tại xã Hợp Thịnh, huyện Tam Dương, tỉnh Vĩnh Phúc. Việc phát triển tín đồ của các nhóm Tin Lành này còn gặp nhiều khó khăn và hoạt động tôn giáo mang tính tự phát, có một phần vì lợi ích kinh tế, dựa vào tiền của các tổ chức Tin Lành ở bên ngoài chuyển cho.

3.3.3. Tác động của đạo Tin Lành đến đời sống xã hội ở Vĩnh Phúc hiện nay

Cũng như ở các tỉnh khác, hoạt động truyền giáo Tin Lành ở Vĩnh Phúc đang gây ra những vấn đề lớn như sự va chạm, xung đột với các tập tục gia

đình, xã hội, tín ngưỡng cổ truyền và các tôn giáo khác ở Việt Nam. Vĩnh Phúc là tỉnh có truyền thống văn hóa tín ngưỡng lâu đời như tục thờ Mẫu, thờ thần, thờ cúng ông bà, tổ tiên và những người có công với làng, với nước và coi đây là sự thiêng liêng, thậm chí thành tiêu chí hàng đầu về đạo đức của mỗi thành viên trong gia đình, họ tộc, làng xóm. Trong khi đó một số nội dung và hình thức sinh hoạt của các điểm nhóm Tin Lành không phù hợp với thuần phong mỹ tục, bản sắc của dân tộc Việt Nam và người dân địa phương nên nhân dân và chính quyền địa phương không ủng hộ, có người bị gia đình tẩy chay, thậm chí còn gây ra xung đột và ít nhiều gây mất ổn định xã hội.

3.3.4. Tình hình thực hiện Chỉ thị số 01/2005/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ ở Vĩnh Phúc

Nhằm thực hiện nghiêm túc Chỉ thị số 01/2005/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ về một số công tác đối với đạo Tin Lành, UBND tỉnh Vĩnh Phúc giao cho UBND thị xã Phúc Yên chủ trì triển khai Chỉ thị đến cán bộ Đảng, chính quyền, Mặt trận Tổ Quốc, các đoàn thể, tín đồ và nhân dân trong thị xã và bước đầu đã đạt được một số kết quả sau: *Một là*, các cán bộ làm tôn giáo ở các cấp đã nhận thức rõ hơn quan điểm của Đảng, chính sách của Nhà nước về tự do tín ngưỡng, tôn giáo; *Hai là*, người theo đạo ở các điểm nhóm Tin Lành đã nhận rõ sự quan tâm của Đảng, Nhà nước đối với tôn giáo nói chung và đạo Tin Lành nói riêng. *Ba là*, quan hệ giữa cán bộ của cơ quan quản lý nhà nước về tôn giáo với chức sắc, chức việc, người theo đạo gần gũi và hiểu biết nhau hơn. Đặc biệt là một số nhóm chưa đủ điều kiện đăng ký sinh hoạt tôn giáo đã chủ động tìm đến cơ quan quản lý nhà nước về tôn giáo để trao đổi, chia sẻ và tìm hiểu pháp luật liên quan đến tôn giáo.

3.4. Một số hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc hiện nay

3.3.1. Long Hoa Di Lặc

Long Hoa Di Lặc là hiện tượng tôn giáo mới gắn với Phật giáo, ra đời sớm hơn các hiện tượng tôn giáo mới khác. Về mục đích theo Long Hoa Di Lặc, những người theo hiện tượng tôn giáo mới này cho rằng, sở dĩ họ theo là vì các lý do sau: đạo này văn minh, không mê tín dị đoan, thờ cúng giản đơn. Để lôi kéo quần chúng, người ta lợi dụng luôn việc “thánh hóa” hình tượng Bác Hồ để dễ đi vào lòng người. Về lối thuyết pháp, hiện tượng tôn giáo mới này mô phỏng và khai thác triệt để kiểu “giáng bút” của đạo Cao Đài, gần đây lại xuất hiện lối thơ về dân gian, lục bát.

3.3.2. Ngọc Phật Hồ Chí Minh

Nhóm Ngọc Phật Hồ Chí Minh hiện nay ở Vĩnh Phúc là từ huyện Sóc Sơn, Hà Nội truyền đến. Phương thức truyền đạo của Ngọc Phật Hồ Chí Minh là lên đồng. Về lợi ích theo đạo: Những người theo nhóm này bịa ra là ai theo “đạo” sẽ có cuộc sống đầy đủ và không phải lao động cực nhọc, chỉ cần chăm

cúng lễ và đọc kinh thì sẽ được giải thoát khỏi mọi đau khổ. Về phương thức truyền đạo và thu hút tín đồ, hiện nay nhóm Ngọc Phật Hồ Chí Minh đang tìm mọi cách để thu nạp tín đồ, trong đó có việc bịa đặt những câu chuyện về sự lạc hậu và mất vai trò của Đạo Mẫu. Về đối tượng theo đạo: Những người theo đạo này thường là người ốm, bệnh tật, điều kiện kinh tế khó khăn, v.v...

3.3.3. Hoàng Thiên Long

Hiện tượng tôn giáo này mới xuất hiện gần đây ở khu vực Đồng bằng Sông Hồng, trong đó có Vĩnh Phúc. Bản chất của tà đạo này, là lợi dụng thanh danh, uy tín của lãnh tụ Hồ Chí Minh và các anh hùng liệt sỹ để lôi kéo những người nhẹ dạ cả tin nhằm đạt mục đích cá nhân. Về cách thức bày trí bàn thờ: Lập bàn thờ Bác Hồ, treo cờ Đảng, cờ Tổ quốc, gọi là điện thờ Hoàng Thiên Long. Về cách thức truyền đạo, người cầm đầu nhóm này cho rằng, giải quyết việc ở cõi trần như thế nào, phải nhờ cõi âm chỉ bảo, cụ thể, là linh hồn của Bác Hồ và các liệt sỹ. Còn cách chữa bách bệnh của Hoàng Thiên Long khá đơn giản, chỉ cần bỏ ba chén nước lã lên điện thờ, hằng ngày khăn vải và cho người bệnh uống.

Tiểu kết chương 3

Trên địa bàn tỉnh Vĩnh Phúc hiện nay có ba tôn giáo đang hoạt động là Phật giáo, Công giáo và đạo Tin Lành. Đối với Phật giáo, đây là tôn giáo có lịch sử lâu đời ở Vĩnh Phúc. Trong vài chục năm trở lại đây, chùa chiền, thiền viện ở vùng đất này được trùng tu, xây mới vẫn giữ được dáng vẻ cổ xưa nhưng khang trang, nguy nga và đồ sộ hơn nhiều, trở thành nơi lui tới thường xuyên không chỉ của tín đồ và người dân trong vùng mà còn của khách thập phương và bạn bè quốc tế. Đối với Công giáo, trải qua thời kỳ phát triển thăng trầm, nhất là giai đoạn từ năm 1954 đến năm 1975, Công giáo ở Vĩnh Phúc có sự tăng trưởng trở lại. Số tín đồ ngày càng tăng, nhà thờ được trùng tu, các giáo xứ được Giáo phận Bắc Ninh quan tâm cử linh mục về coi sóc. Các cấp chính quyền địa phương thực hiện khá tốt chính sách tự do tín ngưỡng, tôn giáo của Đảng và Nhà nước. Đối với đạo Tin Lành, ngoài một chi hội thánh đang hoạt động hợp pháp trên địa bàn thị xã Phúc Yên, còn 6 điểm nhóm Tin Lành khác đang hoạt động không được sự thừa nhận của các cấp chính quyền địa phương. Thực hiện nghiêm chỉnh Chỉ thị số 01/2005/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ, các cấp chính quyền địa phương ở Vĩnh Phúc đang từng bước khắc phục những bất cập để đưa các hoạt động của đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc theo đúng phương châm của Hội Thánh Tin Lành Việt Nam: “Sống Phúc âm, phụng sự Thiên Chúa, phục vụ Tổ quốc và Dân tộc”. Ngoài ba tôn giáo này, trên địa bàn tỉnh còn xuất hiện các hiện tượng tôn giáo mới như Long Hoa Di Lạc, Ngọc Phật Hồ Chí Minh, Hoàng Thiên Long, v.v... Các hiện tượng tôn giáo mới này hoạt động tự phát và đang ngày càng trở nên phức tạp, lợi bất cập hại.

Chương 4

MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM CƠ BẢN, NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO VÀ CÔNG TÁC TÔN GIÁO Ở VĨNH PHÚC HIỆN NAY

4.1. Một số đặc điểm cơ bản của tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay

4.1.1. Vĩnh Phúc là một trong số các địa phương có tín ngưỡng thờ thần nhiều nhất

Tín ngưỡng thờ nhiều thần hay còn gọi là tín ngưỡng thờ bách thần là một trong những đặc điểm của tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc. Các thần trong tín ngưỡng thờ bách thần ở Vĩnh Phúc rất phong phú. Bao gồm các thần có nguồn gốc tự nhiên - nhiên thần và các thần có nguồn gốc từ con người - nhân thần. Ở Vĩnh Phúc hiện nay có hàng trăm vị thần được nhân dân thờ cúng, đặc biệt là các thần ở vùng núi Tam Đảo. Ở Vĩnh Phúc không làng xã nào không thờ thần. Mỗi làng ít nhất có một vị thần, làng nhiều có tới bảy vị thần. Điểm độc đáo của việc thờ bách thần ở Vĩnh Phúc là có những vị thần do dân làng tạo ra, mang những mang dấu ấn và đặc trưng riêng của mỗi làng xã. Vì thế đối với người dân, việc tôn thờ thần là thể hiện lòng yêu quê hương làng xóm, giữ gìn bản sắc truyền thống văn hóa làng xã.

4.1.2. Tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên là một tín ngưỡng của đa tộc người

Tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên ở Vĩnh Phúc là tín ngưỡng của đa tộc người, điển hình nhất là của người Kinh và người Sán Dìu, góp phần làm nên sự đa dạng văn hoá trên mảnh đất này. Đây là một trong những đặc điểm của tín ngưỡng thờ Mẫu ở Vĩnh Phúc. Ngoài người Kinh là tộc người đa số, chiếm hơn 96% dân số toàn tỉnh Vĩnh Phúc, thì người Sán Dìu là tộc người có số lượng dân số đứng ở vị trí thứ hai, chiếm gần 3% dân số toàn tỉnh. Điểm độc đáo nhất ở Vĩnh Phúc là người Sán Dìu cũng có tục thờ Mẫu Tây Thiên giống như người Kinh. Tục này đã có từ rất lâu trong cộng đồng người Sán Dìu ở Tam Đảo. Trong số 17 di tích thờ Thánh Mẫu Tây Thiên ở Vĩnh Phúc, có tới 15 di tích nằm ở vùng đồng bào dân tộc Sán Dìu.

4.1.3. Tín ngưỡng thờ Mẫu ở Vĩnh Phúc gắn liền với tín ngưỡng thờ Phật và thờ thần

Vùng đất Vĩnh Phúc được xem như đất Phật, cõi Tiên của đồng bằng Bắc Bộ. Khách hành hương đến Vĩnh Phúc là đến với Mẫu, về với Phật. Khảo sát các điểm di tích tôn giáo ở đây hiện nay có thể thấy rõ một điều là không gian thờ tự nơi đây có sự kết hợp chặt chẽ giữa thờ Mẫu và thờ Phật. Cứ có chùa thờ Phật là có đền thờ Mẫu, hoặc có nơi thì tiền Phật, hậu Mẫu. Sự song song tồn tại giữa thờ Mẫu và thờ Phật chính là một trong các đặc trưng văn hóa tâm linh mang tính bản địa rất đặc sắc của vùng đất này. Ngoài ra, trong điện Mẫu ở Vĩnh Phúc còn có hệ thống thờ Thần.

4.1.4. Phật giáo ở Vĩnh Phúc sẵn sàng đón nhận các hệ phái mới và cùng tồn tại trong sự hòa hợp

Phật giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay cùng với các cơ sở thờ tự vốn có của mình, ngoài những hệ phái cổ truyền ở địa phương, đã đón nhận một số hệ phái mới như: Thứ nhất, ba thiền phái Tịnh độ tông, Thiền tông Trúc Lâm Đà Lạt, Mật tông Drukpa, v.v... Sự xuất hiện của các hệ phái mới trên đất Vĩnh Phúc làm cho sắc thái Phật giáo ở đây ngày càng đa dạng hơn. Thứ hai, các thiền viện mới được xây dựng khang trang và bề thế, như: Thiền viện Trúc Lâm Tây Thiên, Thiền viện Trúc Lâm An Tâm, Thiền viện Trúc Lâm Tuệ Đức gần đây đã nâng cao vị thế của Phật giáo ở Vĩnh Phúc. Cùng với Thiền viện Trúc Lâm Đà Lạt và Thiền viện Trúc Lâm Yên Tử, Thiền viện Trúc Lâm Tây Thiên là một trong ba thiền viện Trúc Lâm lớn nhất ở Việt Nam. Thứ ba, sự có mặt của Thiền viện Trúc Lâm An Tâm làm cho Vĩnh Phúc trở thành địa phương thứ hai ở miền Bắc có Thiền viện dành cho ni giới.

Thứ tư, dòng truyền thừa Drukpa được truyền bá vào Vĩnh Phúc làm cho bức tranh Phật giáo ở tỉnh này thêm độc đáo. Khi nói đến đặc điểm của Phật giáo ở Vĩnh Phúc, không thể không nói tới sự hiện diện của dòng truyền thừa này và ngôi Bảo tháp duy nhất tại Việt Nam được xây dựng ở tỉnh này.

4.1.5. Công giáo và đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc có sự tham gia của người nước ngoài

Vĩnh Phúc có vị trí địa lý đặc biệt với môi trường phát triển kinh tế - xã hội thuận lợi. Tại đây có nhiều khu công nghiệp với sự tham gia của người nước ngoài thuộc nhiều quốc tịch khác nhau. Những người nước ngoài này có nhu cầu sinh hoạt tôn giáo khi sinh sống và làm việc tại địa phương. Phần lớn những người nước ngoài đến sinh hoạt tôn giáo ở một số nhà thờ Công giáo ở Vĩnh Phúc đến từ Hàn Quốc, Đài Loan và là những người đang làm việc trong các khu công nghiệp trên địa bàn tỉnh. Đối với đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc, sự có mặt của người nước ngoài trong sinh hoạt của tôn giáo này còn rõ rệt hơn. Họ đến từ nhiều nước khác nhau, đặc biệt là Hoa Kỳ, Canada và Hàn Quốc, trong đó một bộ phận là chuyên gia đang làm việc tại khu công nghiệp Vĩnh Yên, một bộ phận khác là khách tới đây thông qua con đường du lịch.

4.1.6. Các hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc thường gắn liền với tín ngưỡng thờ Phật và thờ Mẫu

Đứng trên góc độ tôn giáo học, sở dĩ Vĩnh Phúc là mảnh đất thuận lợi cho các hiện tượng tôn giáo mới, bởi vì: Vĩnh Phúc là một tỉnh có không gian tôn giáo, tín ngưỡng khá đặc biệt. Vùng đất này thuộc phạm vi “đất Tổ Hùng Vương” của Việt Nam lại nằm sát Thăng Long - Hà Nội nghìn năm văn hiến. Không gian lịch sử - văn hóa ấy tất yếu dẫn đến một không gian tín ngưỡng, tôn giáo đặc biệt của tỉnh này. Từ thực tế khảo sát ở Vĩnh Phúc về Ngọc Phật Hồ

Chí Minh, Long Hoa Di Lạc, Hoàng Thiên Long, cho thấy các hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc có nguồn gốc từ các tín ngưỡng dân gian và thường gắn liền với tín ngưỡng thờ Mẫu và tín ngưỡng thờ Phật.

4.1.7. Cơ sở thờ tự cùng các hoạt động của tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc gắn liền với sự phát triển du lịch tâm linh

Trong những năm gần đây Vĩnh Phúc là một trong những tỉnh đứng đầu cả nước về tốc độ tăng trưởng kinh tế. Trong bức tranh phát triển kinh tế xã hội của Vĩnh Phúc có sự đóng góp không nhỏ của ngành du lịch nhờ có nhiều lợi thế, trong đó có lợi thế về những điểm du lịch tín ngưỡng, tâm linh. Các cơ sở thờ Thánh Mẫu Tây Thiên ở Vĩnh Phúc là một trong những địa chỉ thu hút khách du lịch tâm linh nhiều nhất. Ngoài ra, sự đa dạng tôn giáo cũng là một lợi thế để phát triển du lịch tâm linh ở Vĩnh Phúc. Tuy nhiên, trong thời gian qua các tour du lịch tâm linh được tổ chức thường chỉ thiên về Phật giáo và tín ngưỡng truyền thống. Đây là thế mạnh của Vĩnh Phúc, nhưng để đạt hiệu quả cao hơn cả về kinh tế lẫn văn hóa - xã hội cần quan tâm tổ chức thêm các tour du lịch chuyên biệt đối với các tôn giáo khác.

4.2. Những vấn đề đặt ra đối với tín ngưỡng, tôn giáo và công tác tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay, một số khuyến nghị

4.2.1. Những vấn đề đặt ra đối với hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc

Về thái độ của tín đồ và người dân khi tham gia các sinh hoạt tín ngưỡng, tôn giáo: Hằng năm, vào những ngày lễ hội hiện tượng rải tiền công đức, thắp hương, đặt đồ lễ không đúng nơi quy định vẫn diễn ra ở nhiều cơ sở thờ tự tại Vĩnh Phúc. Hiện tượng bói toán, lên đồng, buôn thần bán thánh, khấn thuê, lễ hộ, cờ bạc trá hình, thương mại hóa trong hoạt động dịch vụ phục vụ lễ hội, tệ bán hàng rong, lôi kéo khách hành hương, vứt rác thải bừa bãi làm ô nhiễm môi trường xung quanh nơi thờ tự, v.v... diễn ra khá phổ biến. Những việc làm này đã phần nào làm mất đi vẻ tôn nghiêm của đền, chùa và những nét đẹp văn hóa trong hoạt động lễ hội. *Về thái độ và hành vi của giới tu sĩ trong hoạt động tôn giáo:* Việc một số nhà tu hành ngang nhiên vi phạm pháp luật, phạm giới luật là điều thật dễ thấy ở Vĩnh Phúc. Vấn đề đất đai và xây dựng cơ sở thờ tự của các tôn giáo ở Vĩnh Phúc vẫn đang là một vấn đề nóng. Những hành vi như: phá rừng, mua đất, tu sửa, xây dựng mới cơ sở thờ tự trái phép, tổ chức cuộc lễ ngoài chương trình không xin phép, chữa bệnh bằng tà ma, mê tín dị đoan, v.v... của các nhà tu hành vẫn còn tồn tại. Ngoài ra, một số nhà tu hành còn tự ý chuyển văn hoá phẩm tôn giáo từ nước ngoài về Việt Nam.

4.2.2. Những vấn đề đặt ra đối với công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo

Những vấn đề đặt ra đối với hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc cũng chính là những vấn đề đặt ra đối với công tác quản lý nhà nước về tín

ngưỡng, tôn giáo ở tỉnh này. Trước hết là đối với công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng và hiện tượng tôn giáo mới. Mặc dù đã có Pháp lệnh Tín ngưỡng, tôn giáo và Nghị định số 22/2005/NĐ-CP Hướng dẫn thi hành chi tiết một số điều của Pháp lệnh Tín ngưỡng, tôn giáo, nhưng công tác quản lý nhà nước về tín ngưỡng và hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc trong thời gian qua vẫn gặp không ít khó khăn. Ngày 8/11/2012 Chính phủ đã ban hành Nghị định số 92/2012/NĐ-CP thay thế Nghị định 22, quy định chi tiết và biện pháp thi hành Pháp lệnh Tín ngưỡng, tôn giáo. Trong Nghị định mới này đã bổ sung thêm quy định về hoạt động tín ngưỡng tại cơ sở tín ngưỡng. Tuy nhiên, đối với các hiện tượng tôn giáo mới vẫn là vấn đề còn bỏ ngỏ. Đây tiếp tục là khó khăn cho chính quyền cơ sở trong thời gian tới. Đối với công tác quản lý nhà nước về Phật giáo, trong thời gian qua ở Vĩnh Phúc đang gặp một số khó khăn trong việc giải quyết một số vụ việc như: xây chùa trái phép, vi phạm luật đất đai và các quy định pháp luật về tài nguyên thiên nhiên - môi trường, mâu thuẫn giữa người dân địa phương với các nhà tu hành, v.v... Đối với công tác quản lý nhà nước về Công giáo, chủ yếu là vấn đề đất đai và cơ sở thờ tự do lịch sử để lại, nhưng cho tới nay, về cơ bản đã được giải quyết ổn thỏa do sự nỗ lực và hiểu biết lẫn nhau cả từ hai phía, chính quyền địa phương và giáo phận, giáo xứ. Đối với đạo Tin Lành, vấn đề phát sinh trong công tác quản lý tôn giáo chủ yếu liên quan đến các điểm nhóm Tin Lành chưa được chính quyền địa phương công nhận.

4.2.3. Một số khuyến nghị về công tác tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay *Đối với vấn đề đất đai liên quan liên đến tôn giáo, tín ngưỡng và việc trùng tu, xây mới các cơ sở thờ tự:* Đất đai liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo và việc trùng tu, xây mới các cơ sở thờ tự là một trong số những vấn đề nóng của công tác tôn giáo hiện nay ở Vĩnh Phúc nói riêng và trong cả nước nói chung. Vì vậy, UBND tỉnh Vĩnh Phúc cần có những giải pháp tháo gỡ khó khăn nhằm kịp thời giải quyết và giải quyết dứt điểm các đơn thư liên quan đất đai tôn giáo, sửa chữa và xây dựng cơ sở thờ tự của các tôn giáo. Đối với UBND các huyện, thành phố, thị xã trực thuộc tỉnh Vĩnh Phúc, cần tăng cường kiểm tra, rà soát việc xây dựng, tu bổ, sửa chữa các công trình phụ trợ, công trình tôn giáo, tín ngưỡng; các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng trái pháp luật trên địa bàn. Yêu cầu các tổ chức, cá nhân nghiêm túc thực hiện đúng pháp luật Nhà nước và quy định của các tổ chức tôn giáo. Đối với Ban tôn giáo tỉnh Vĩnh Phúc, cần chủ động tham mưu với cấp uỷ đảng, chính quyền các cấp giải quyết các nguyện vọng, nhu cầu sinh hoạt, hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng chính đáng, hợp pháp của nhân dân. Trước mắt cần triển khai ngay việc quán triệt Nghị định 92/2012/NĐ-CP Quy định chi tiết, biện pháp thi hành Pháp lệnh tín ngưỡng, tôn giáo. Đây là văn bản mới nhất về công tác quản lý nhà nước về tôn giáo, tín ngưỡng có hiệu lực thi hành từ ngày 1 tháng 1 năm 2013.

Đối với vấn đề “đền, chùa tư nhân”: Trên địa bàn tỉnh, đặc biệt là địa bàn xung quanh cụm di tích tín ngưỡng, tôn giáo Tây Thiên, xuất hiện cái gọi là

“đền, chùa tư nhân”, trong đó đền Thánh Mẫu Thượng Ngàn và Chùa Vàng là một điển hình. Từ thực tế đó chúng tôi xin khuyến nghị: *Một là*, cần có một cuộc tổng điều tra thực trạng các cơ sở tín ngưỡng, tôn giáo tư nhân hiện nay, từ đó tìm ra những giải pháp thích hợp để quản lý các cơ sở này theo các quy định của pháp luật hiện hành. *Hai là*, để tránh việc “tư nhân hóa” các cơ sở tín ngưỡng, tôn giáo, khi trùng tu, xây dựng dù lớn hay nhỏ cũng cần thành lập ban quản lý gồm một số thành viên do cộng đồng hay tổ chức bầu ra, tránh việc để cho một cá nhân quản lý, dù người đó là trụ trì. *Ba là*, cơ quan quản lý nhà nước các cấp phải giám sát chặt chẽ quá trình trùng tu, xây dựng các cơ sở tín ngưỡng, tôn giáo, đặc biệt là các cơ sở xây mới; đồng thời phải quản lý hoạt động của các cơ sở này theo quy định của pháp luật. *Bốn là*, trong quá trình bổ sung, sửa đổi những quy định của Pháp lệnh tín ngưỡng, tôn giáo, cần có những nghiên cứu cụ thể về cái gọi là “cơ sở thờ tự tín ngưỡng, tôn giáo tư nhân” để đưa ra những quy định phù hợp với tình hình thực tế và sự chuyển biến của đời sống xã hội trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta hiện nay.

Đối với vấn đề sinh hoạt tôn giáo của các điểm nhóm Tin Lành: Từ tình hình thực tế về sinh hoạt của các điểm nhóm Tin Lành ở Vĩnh Phúc hiện nay, theo chúng tôi, tạm thời chưa nên đặt ra vấn đề cho đăng ký 06 điểm nhóm Tin Lành tự lập vì: số lượng người theo rất ít, cả người đứng đầu và người theo đều ít am hiểu về đạo, sinh hoạt tôn giáo mang tính bột phát không có đức tin sâu sắc, hiện đang có biểu hiện “khô đạo, nhạt đạo” ở một số tín đồ, thêm vào đó, nhiều người tham gia đạo vì lý do kinh tế nhiều hơn lý do niềm tin tôn giáo. Đối với các điểm nhóm Tin Lành tự lập, cần tạo điều kiện để họ có thể sinh hoạt tôn giáo bình thường theo tinh thần của Chỉ thị 01/2005-TTg của Thủ tướng Chính phủ, cố gắng tránh gây tình hình căng thẳng dẫn đến tình trạng đối đầu giữa chính quyền và các điểm nhóm này, đồng thời tiếp tục tuyên truyền, vận động, giác ngộ những người khô đạo, nhạt đạo trở về với tôn giáo, tín ngưỡng truyền thống của dân tộc.

tiền phát triển ngành du lịch này ở Vĩnh Phúc trong những năm gần đây, chúng tôi xin đưa ra một số ý kiến sau đây: *Thứ nhất*, du lịch tâm linh là hình thức du lịch nhằm góp phần giải quyết hài hòa giữa phát triển kinh tế với kế thừa và phát triển văn hóa truyền thống của dân tộc. Do đó, trong lĩnh vực này cần phải gắn hiệu quả kinh tế với việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa của tín ngưỡng, tôn giáo truyền thống của địa phương. *Thứ hai*, cần thiết phải có những công trình nghiên cứu chuyên sâu về các vấn đề này để có cơ sở xác định hình thức và nội dung các tour du lịch phù hợp, cung cấp cho hướng dẫn viên và các nhà quản lý du lịch những kiến thức cần thiết về tín ngưỡng, tôn giáo phục vụ du khách. *Thứ ba*, Vĩnh Phúc cần tiếp tục phổ biến, tuyên truyền, giới thiệu các giá trị văn hóa đặc sắc của địa phương bằng cách khôi phục và tổ

chức các lễ hội mang tính cộng đồng, vừa có ý nghĩa tâm linh vừa có ý nghĩa giáo dục đối với đời sống văn hóa. *Thứ tư*, cần xác định rõ du lịch tâm linh cũng là một hình thức để tuyên truyền chính sách dân tộc, chính sách tôn giáo của Đảng và pháp luật của Nhà nước.

Tiểu kết chương 4

Từ nghiên cứu thực trạng tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc chúng tôi tạm nêu ra 7 đặc điểm sau đây: *Một là*, Vĩnh Phúc là một trong số các địa phương có tín ngưỡng thờ thần nhiều nhất, hay còn được gọi là tín ngưỡng thờ bách thần; *Hai là*, tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên là một tín ngưỡng của đa tộc người, mà chủ yếu là của người Kinh và người Sán Dìu, góp phần làm nên sự đa dạng văn hoá trên đất Vĩnh Phúc; *Ba là*, tín ngưỡng thờ Mẫu ở Vĩnh phúc gắn liền với tín ngưỡng thờ Phật và thờ thần, nói tới Vĩnh Phúc là nói tới vùng đất “đền với cõi Phật, về với cõi Tiên”; *Bốn là*, Phật giáo ở Vĩnh Phúc sẵn sàng đón nhận và chung sống hòa hợp với các hệ phái mới như dòng Thiền Trúc Lâm Đà Lạt, dòng truyền thừa Drukpa, Ấn Độ; *Năm là*, trong sinh hoạt tôn giáo của Công giáo và đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc có sự tham gia của người nước ngoài; *Sáu là*, các hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc thường gắn liền với tín ngưỡng thờ Phật và tín ngưỡng thờ Mẫu; *Bảy là*, cơ sở thờ tự cùng các hoạt động của tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc gắn liền với sự phát triển du lịch tâm linh, góp phần vào việc phát triển kinh tế - xã hội, phát huy và bảo vệ truyền thống văn hóa - tôn giáo, tín ngưỡng của địa phương.

Tuy nhiên, hiện nay trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc đang đặt ra một số vấn đề sau đây: *Một là*, thái độ và hiểu biết của tín đồ và người dân khi tham gia các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng vẫn còn nhiều hạn chế, dẫn đến những hành vi phản cảm ở chốn linh thiêng; *Hai là*, hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng của một số chức sắc và nhà tu hành còn vi phạm pháp luật cũng như giới luật, nhất là trong lĩnh vực đất đai, trùng tu, xây dựng các cơ sở thờ tự và trong giao tiếp với tín đồ và chính quyền địa phương. Trong công tác quản lý nhà nước về tôn giáo, tín ngưỡng ở địa phương cũng còn những bất cập, nhất là trong lĩnh vực quản lý hoạt động của các tín ngưỡng thờ thần, thờ Mẫu, các hiện tượng tôn giáo mới và các điểm nhóm Tin Lành chưa được công nhận trên địa bàn tỉnh.

Các khuyến nghị được đưa ra liên quan đến những vấn đề đang đặt ra đối với công tác quản lý nhà nước về tôn giáo, tín ngưỡng ở Vĩnh Phúc hiện nay bao gồm: Đối với vấn đề đất đai liên quan liên đến tôn giáo, tín ngưỡng và việc trùng tu, xây mới các cơ sở thờ tự; Đối với vấn đề “đền, chùa tư nhân”; Đối với vấn đề sinh hoạt tôn giáo của các điểm nhóm Tin Lành và cuối cùng là đối với vấn đề phát triển du lịch tâm linh.

KẾT LUẬN

1. Vĩnh Phúc là một vùng đất cổ, trung tâm của nước Văn Lang xưa, lại nằm ở vị trí tiếp giáp với ba vùng văn hóa tiêu biểu là văn hóa Thăng Long - Hà Nội, văn hóa miền đất Tô Hùng Vương và văn hóa các dân tộc miền núi phía bắc, nên nó chịu ảnh hưởng và mang đậm dấu ấn của các vùng văn hóa này. Cùng với bề dày lịch sử trải qua hàng nghìn năm dựng nước và giữ nước, nơi đây đã để lại nhiều di tích lịch sử và di sản văn hoá phong phú, đặc sắc, trong đó có các di tích tín ngưỡng, tôn giáo, tạo nên một nét độc đáo riêng của vùng đất này. Ngày nay, nằm trong vùng trọng điểm kinh tế ở đồng bằng Bắc Bộ, kinh tế và văn hóa - xã hội đang trên đà phát triển, giao lưu ngày càng mở rộng, Vĩnh Phúc đang trở thành một vùng đất hấp dẫn đối với các nhà đầu tư và khách du lịch trong nước và quốc tế.

2. Là một vùng đất có nhiều tín ngưỡng, trong đó tiêu biểu là tín ngưỡng thờ bách thần, tín ngưỡng thờ Mẫu, đặc biệt là tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên, Vĩnh Phúc là điểm đến của nhiều con nhang, đệ tử và du khách thập phương. Vì vậy, các hoạt động thờ cúng tại các đình, đền thờ bách thần và thờ Mẫu trở nên sôi động hơn, thường xuyên hơn. Các di tích thờ Mẫu, thờ thần cũng được tu sửa, coi sóc, xây mới và trang hoàng lộng lẫy hơn. Tục thờ Mẫu cũng có nhiều nét biến đổi theo xu hướng và nhu cầu tín ngưỡng của con người thời hiện đại. Đời sống tín ngưỡng ở địa phương sôi động trở lại, một mặt, đáp ứng nhu cầu tâm linh của một bộ phận không nhỏ người dân; mặt khác, lại phát sinh những “dịch vụ ăn theo”, buôn thần, bán thánh cùng những hiện tượng tiêu cực khác. Để khắc phục những hiện tượng mê tín dị đoan trong thực hành tín ngưỡng, người dân cần phải được trang bị những hiểu biết nhất định về tín ngưỡng của mình.

3. Phật giáo là tôn giáo có lịch sử lâu đời ở Vĩnh Phúc, có nhiều ngôi chùa cổ nổi tiếng trong lịch sử dân tộc nói chung và lịch sử vùng đất này nói riêng. Trải qua thời gian, cùng với điều kiện tự nhiên khắc nghiệt và sự thăng trầm của lịch sử dân tộc ở vùng đất này, phần lớn các ngôi cổ tự đã bị biến thành phế tích. Tuy nhiên, trong vài chục năm trở lại đây, chùa chiền, thiền viện ở vùng đất này đã được trùng tu, xây mới khang trang, nguy nga, đồ sộ nhưng vẫn giữ được dáng vẻ cổ xưa và trở thành nơi lui tới thường xuyên không chỉ của các nhà tu hành và người dân trong vùng mà còn của khách thập phương và bạn bè quốc tế. Ngoài các hệ phái đã tồn tại từ lâu trên địa bàn đã xuất hiện thêm các hệ phái mới như Thiền phái Trúc Lâm Đà Lạt, dòng truyền thừa Drukpa, Ấn

Độ. Số tăng, ni, Phật tử ngày một tăng. Ngoài việc đạo họ còn tham gia tích cực vào các hoạt động từ thiện - xã hội ở địa phương.

4. Công giáo đã du nhập vào Vĩnh Phúc khá sớm và trải qua những bước phát triển thăng trầm, nhất là trong giai đoạn từ năm 1954 đến năm 1975. Hiện nay, Công giáo ở Vĩnh Phúc đã có sự tăng trưởng trở lại. Số tín đồ ngày càng tăng, nhà thờ được trùng tu, các giáo xứ được Giáo phận Bắc Ninh quan tâm cử linh mục về coi sóc. Đời sống đạo của giáo dân luôn được các cấp chính quyền địa phương quan tâm và tạo điều kiện thuận lợi nên đã từng bước xóa đi những mặc cảm vốn tồn tại lâu nay giữa chức sắc, tín đồ với cán bộ chính quyền. Đồng bào Công giáo ngày càng hội nhập vào đời sống xã hội ở địa phương theo đường hướng “sống phúc âm giữa lòng dân tộc” của Giáo hội Công giáo Việt Nam.

5. Đạo Tin Lành tuy đã có mặt ở Vĩnh Phúc nhưng số lượng tín đồ không nhiều. Ngoài một chi hội thánh thuộc Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (miền Bắc) đang hoạt động hợp pháp trên địa bàn thị xã Phúc Yên, còn 6 điểm nhóm thuộc các hệ phái Tin Lành khác đang hoạt động tự phát và chưa được sự thừa nhận của các cấp chính quyền địa phương. Tuy vậy, thực hiện nghiêm chỉnh Chỉ thị số 01/2005/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ, các cấp chính quyền địa phương ở Vĩnh Phúc đang từng bước khắc phục những bất cập để đưa các hoạt động của đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc theo phương châm của Hội Thánh Tin Lành Việt Nam: “Sống Phúc âm, phụng sự Thiên Chúa, phục vụ Tổ quốc và Dân tộc”.

6. Vĩnh Phúc là địa bàn xuất hiện và du nhập nhiều hiện tượng tôn giáo mới như Long Hoa Di Lặc, Ngọc Phật Hồ Chí Minh, Hoàng Thiên Long, v.v... Các hiện tượng tôn giáo mới này đang hoạt động tự phát và nằm ngoài sự quản lý của các cấp chính quyền địa phương. Sở dĩ tồn tại tình trạng này là vì trong các văn bản pháp luật của Nhà nước chưa đề cập cụ thể tới loại hình tín ngưỡng tôn giáo này. Hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc gần đây đang được dư luận xã hội quan tâm và rất cần có sự nghiên cứu nghiêm túc của giới chuyên môn vì hoạt động của chúng lành ít dữ nhiều, gây nhiều tiêu cực tới đời sống xã hội ở địa phương.

7. Từ bức tranh tín ngưỡng, tôn giáo phong phú, đa sắc màu ở Vĩnh Phúc như tín ngưỡng thờ bách thần, tín ngưỡng thờ Thánh Mẫu Tây Thiên là một tín ngưỡng của đa tộc người, mà chủ yếu là của người Kinh và người Sán Dìu, góp phần làm nên sự đa dạng văn hoá .Vĩnh Phúc là nơi “đến với cõi Phật, về với cõi Tiên”; Phật giáo ở Vĩnh Phúc sẵn sàng đón nhận và chung sống hòa hợp với các hệ phái mới du nhập vào. Công giáo và đạo Tin Lành ở Vĩnh Phúc có sự tham gia của người nước ngoài, sự xuất hiện và phát triển của các hiện tượng tôn giáo mới ở Vĩnh Phúc thường gắn liền với tín ngưỡng thờ Phật và thờ Mẫu, Vĩnh

Phúc gắn liền với sự phát triển du lịch tâm linh, góp phần vào việc phát triển kinh tế - xã hội, phát huy và bảo vệ truyền thống văn hóa - tôn giáo, tín ngưỡng của địa phương.

8. Trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo ở Vĩnh Phúc hiện nay đang đặt ra một số vấn đề sau đây: *Một là*, thái độ và hiểu biết của tín đồ và người dân khi tham gia các hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng vẫn còn nhiều hạn chế, dẫn đến những hành vi phản cảm ở chốn linh thiêng; *Hai là*, hoạt động tôn giáo, tín ngưỡng của một số chức sắc và nhà tu hành còn vi phạm pháp luật cũng như giới luật, nhất là trong lĩnh vực đất đai, trùng tu, xây dựng các cơ sở thờ tự và trong giao tiếp với tín đồ và chính quyền địa phương. *Ba là*, trong công tác quản lý nhà nước về tôn giáo, tín ngưỡng ở địa phương cũng còn những bất cập, nhất là trong lĩnh vực quản lý hoạt động của các tín ngưỡng thờ thần, thờ Mẫu, các hiện tượng tôn giáo mới và các điểm nhóm Tin Lành tự phát chưa được công nhận tư cách pháp nhân trên địa bàn tỉnh.

9. Các khuyến nghị được đưa ra liên quan đến những vấn đề đang đặt ra đối với công tác quản lý nhà nước về tôn giáo, tín ngưỡng ở Vĩnh Phúc hiện nay bao gồm: *Một là*, đối với vấn đề đất đai liên quan liên đến tôn giáo, tín ngưỡng và việc trùng tu, xây mới các cơ sở thờ tự; *Hai là*, đối với vấn đề “đền, chùa tư nhân”; *Ba là*, đối với vấn đề sinh hoạt tôn giáo của các điểm nhóm Tin Lành; *Bốn là*, đối với vấn đề phát triển du lịch tâm linh. Tất cả các khuyến nghị này nhằm mục đích góp phần cùng với các cấp chính quyền ở Vĩnh Phúc giải quyết thấu đáo, đồng bộ và dứt điểm các vấn đề đặt ra trong công tác tôn giáo và công tác quản lý nhà nước về tôn giáo trên địa bàn tỉnh, tránh để xảy ra những điểm nóng làm ảnh hưởng tới tình hình an ninh chính trị, trật tự xã hội và kinh tế - xã hội của một vùng đất giàu truyền thống lịch sử - văn hóa, và đang phát triển năng động ở đồng bằng Bắc Bộ.